

Engelska kyrkomusiker.

Under medeltiden stod den engelska kyrkomusiken på samma nivå som den italienska och franska. Den följde helt den romerska kyrkan och saknade därför varje för landet speciellt utpräglad stilart. Skillnaden började först bli märkbar under Henrik VIII:s tid, med Fayrfax, Ludford, Lambe, Shepherd m. fl.

1536 trycktes den första bibeln på engelska (Coverdales övers.), men mässan utfördes alltså på latin. 1544 bestämdes, att även litanian skulle utföras på engelska; och 1545 ersattes deras breviarium med en bönesamling på engelska för morgon- och aftonandakt.

På så sätt växte hela den engelska gudstjänsten fram gradvis och i och med detta uppsteg ett nytt problem: den protestantiska kyrkomusiken.

Den latinska motetten fann sin motsvarighet i »anthem». Till de mera kända anthemkompositörerna höra: Redford, Farrant och Tallis.

John Redford (1491—1547) har troligen varit den förste av dessa. Hans anthem: »Rejoice in the Lord», är skriven i sträng stil och är tekniskt väl utformad.

Farrant dog 1580 som medlem av Chapel Royal. (Kungl. kapellet). Få av hans verk äro bevarade, och de vi ännu ha, äro homofona och påminna mest om de gamla engelska hymnerna.

Denna periods störste man var otvivelaktigt Tallis. Han tillhörde Chapel Royal under Henrik VIII, Edvard VI, Maria Stuart och drottning Elisabets regeringar, och upplevde sålunda många förändringar inom kyrkan. Hans arbeten återspegla också dessa förändringar; somliga voro skrivna på latin för romersk-katolska kyrkan, andra på engelska för anglikanska. Flera voro ursprungligen skrivna på latin och ha sedermera översatts till engelska. Några av hans anthems stå på en hög konstnärlig nivå.

Vi ha nu hunnit fram till höjdpunkten, vilken nåddes med Gibbons, Byrd och Bull (om vilka utförligare berättas senare). De ha efterlämnat verk, vilka kunna jämföras med Palestrinas.

Efter denna glansperiod följa närmast Humfrey och John Blow. Humfrey studerade i Paris för Lully och blev vid sin hemkomst utnämnd till »Gentleman of the Chapel». Han dog 1674 och efterlämnade en del mycket värdefulla arbeten.

Blow var utan tvivel mera begåvad än Humfrey och räknas i allmänhet till »de stora». Även han har efterlämnat en mängd verk, varom mera senare.

William Turner († 1740) tillhörde också Chapel Royal. Bland hans verk må nämnas den vackra polyfona motetten: »Lord, Thou, hast been our refuge», vilken otvivelaktigt hör till hans bästa.

Efter honom nå vi med Henry Purcell fram till nästa höjdpunkt, vilken kan betecknas såsom den engelska kyrkomusikens klimax, om man undantager Händelperioden.

Den mest kände och uppskattade kompositören efter Purcell var: William Croft (född 1677). Han utgav en mängd anthems, av vilka hans

»Burial Service» är den sista. Med hans död 1727 utslocknade raden av »stora engelska mästare». (Före Händel!)

Bland instrumentala verk från denna tid må i korthet nämnas: »The Mulliner Book» från Henrik VIII:s tid, såsom varande den äldsta i raden; »The Fitzwilliam Virginal Book», den mest värdefulla samlingen; och »Parthenia», innehållande en stor samling verk för stråkinstrument av Byrd, Bull och Gibbons. Övriga mindre kända äro: »My Ladye Nevell's Booke» (enbart komp. av Byrd), »Benjamin Cosyn's Book», The Melville Book of Roundels», m. fl. alla härstammande från Henrik VIII:s tid.

Robert Fayrfax.

Efter 1455 då det s. k. rosornas krig utbröt och under de många orosåren, vilka spreda förödelse över landet, skapades ingen kyrkomusik. Det första namn vi finna efter John Dunstable, som dog år 1453, är Robert Fayrfax', och om honom vet man intet förrän 1502, då han blev Mus. Doc. i Cambridge. Troligen var han redan dessförinnan organist vid S:t Albans kyrka, Hertfordshire, en stad norr om London. Hans examensuppgift för Mus. Doc. bestod i att komponera en femstämmig mässa. Denna, »O quam glorifica», befinner sig numera i Lambeth Palace's bibliotek, London. Fayrfax blev 1511 även doktor vid Oxfords universitet, och under Henrik VIII:s regering medlem av Chapel Royal. Antagligen dog han omkring 1525, ty efter detta år saknas hans namn i medlemsförteckningen härifrån.

Att här uppräknas alla Fayrfax' arbeten skulle taga alltför stort utrymme. (De återfinnas i Grove's Dictionary). Jag vill blott nämna något om hans mera kända verk. Fayrfax skrev fyra mässor, — »Regali», »Albanus», »Tecum principium» och »O bone Jhesu». De befinna sig i Oxford Music-School's samlingar, Lambeth Palace m. fl. bibliotek.

Missa Regali är mest effektiv. Kyriet är hämtat ur ett gammalt Agnus Dei. Hela denna satsens början, vari endast de tre mansstämmorna deltaga, genomströmmas av en stilla klagan, vilken framhäves genom imitationen i de olika stämmorna. Inträdandet av de två överstämmorna, efter denna dystra början, bildar en utomordentligt vacker och effektiv övergång, men sedan blir det hela svagare. De fem stämmorna röra sig ej längre så fritt, det hela blir mera homofon stil, tills det slutliga *e l e i s o n*, sjunget av de tre understämmorna, avslutar satsen.

Både Gloria och Credo saknas. Sanctus är femstämmigt och inledes av de fyra överstämmorna, sedan sluter sig basstämman till dessa. Benedictus är egentligen skriven endast för de undre stämmorna, de övre inträda blott vid Hosanna, tretton takter från slutet, för att giva mera glans. Benedictus är helt igenom imitatorisk och kan ej jämföras med Kyrie, som nu återkommer i sin ursprungliga form som Agnus Dei.

Missa Albanus har antagligen fått sitt namn efter S:t Alban's Abbey, där Fayrfax var organist. Denna mässa, som också räknas bland hans bästa verk, är alltgenom femstämmigt. Qui tollis är vacker, men särskilt i tenorstämman är stämföringen mindre god.

Missa Tecum Principium och O bone Jhesu likna båda de förutnämnda mässorna, men nå ej upp i nivå med dessa.

Lambe och Ludford.

Trots grundliga efterforskningar har det ej lyckats mig erhålla någon kännedom om vare sig Lambes eller Nicholas Ludfords liv. Ingen av dem står omnämnd i Grove's Dictionary, Dictionary of National Biography eller något med dessa jämförligt verk. Det enda man med säkerhet vet om dem båra är, att de voro samtida med, eller något tidigare än Fayrfax.

Lambe har efterlämnat en del körverk, bl. a. den sexstämmiga motetten: »O Maria, plena gratia», vilken visar prov på god kontrapunktik och förtjänar att framletas ur glömskan.

Alten och tenoren inleda temat, varpå andra tenoren och första basen sluta sig till dessa och upprepa temat, därefter inträder andra basstämman och sist sopranen.

Som helhet är denna motett både intressant och effektiv. (Återfinnes i Lambeth Palace's bibliotek, London).

Nicholas Ludford har skrivit en mängd mässor, av vilka några ännu brukas i Westminster Cathedral. Bland dessa må nämnas »Sju trestämmiga mässor» — en för varje dag i veckan. De återfinnas alla i British Museum.

Missa Sabbato anses vara Ludfords förnämsta verk, och utgör ett gott exempel på det gamla engelska skrivsättet: korta partier byggda på folkmelodier och åtföljda av kadenser. Samma skrivsätt är tillämpat på de övriga mässorna.

Missa Domenica liknar Missa Sabbato. Den är sammansatt av korta, varierande tvåstämmiga partier, vilka här och var imitera varandra.

Kyriet ur den femstämmiga »Lapidaverunt Stephanum» sjunges fortfarande i Westminster Cathedral. Det inledes av de tre understämmorna, sedan avlöser alten tenorstämman, och denna i sin tur avlöses av sopranen. Satsen är mycket rik på variationer och är synnerligen effektiv. Sanctus börjar med tre imiterande stämmor, och först vid »gloria tua» infalla de två övriga stämmorna. Benedictus är helt trestämmig och Agnus Dei är lika med Kyrie.

Övriga kända mässor av Ludford äro: »Videte miraculum» (sexstämmig), »Benedicta» och »Christe virgo».

Man kan säga om Ludfords verk i allmänhet, att de visa prov på kontrapunktisk färdighet och musikalisk känsla.

Gunhild Schedin.